МОДЕЛ ЗА ОБУЧЕНИЕ НА СЪДИИТЕ, РАЗГЛЕЖДАЩИ НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА, ПРОКУРОРИТЕ И СЛЕДОВАТЕЛИТЕ ЗА РАБОТА С ДЕЦА НА НИП

Обучителният модел е базиран на Стандартите за обучение за работа с деца на НИП (Стандартите) и компетентностната рамка, неразделна част от тях. Стандартите предвиждат широко по обхват обучение, развиващо компетентности на три нива – основно, специализирано и надграждащо.

Основното ниво обхваща в своите тематични области компетентностите, свързани с правата на детето, комуникацията с дете, разпита на дете, институционалното взаимодействие и др., които в своята съвкупност удовлетворяват изискването за специализация по чл. 385 НПК и по чл. 394, ал. 3 НПК.

Предвиждат се и възможности за развиване на компетентностите през целия професионален път, като специализираните нива обхващат области в зависимост от специализацията на магистратите, а надграждащите позволяват развитие на тесни области на интереси.

С оглед изложеното, предложеният обучителен модел следва да бъде структуриран в обучителни пътеки, които да обхващат определени тематични области (съобразени със Стандартите), към които да бъдат посочени целева група, ниво, компетентности, цели, форма, продължителност и методи на обучение, ресурси и др. Обучителните пътеки следва да покриват съответно учебно съдържание.

Моделът за обучение на НИП не следва да включва изчерпателен списък от обучителни пътеки или теми за обучение, а гъвкава рамка, допускаща актуализация в зависимост от нормативните промени, развитието на съдебната практика и установените обучителни потребности. При наличието на необходимост и възможност обучителната институция може да предлага разнообразни и актуални обучения в предметния обхват на Стандартите, развиващи всички или част от компетентностите от компетентностната рамка.

Примери за обучителни пътеки, съобразени със Стандартите:

- **Детето като субект на права**

Целева група: съдии, прокурори, следователи (вкл. младши магистрати, съдебни кандидати), съдебни изпълнители.

Ниво: основно.

Компетности: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 от компетентностната рамка.

Цели на обучението: Да се повиши професионалната квалификация и капацитет на съдиите, прокурорите, следователите и съдебните изпълнители за ефективно прилагане на съвременните международни, европейски и национални стандарти за защита правата на детето, като се гарантира неговото третиране като пълноценен субект на права в различните видове производства.

След успешното завършване на курса участниците ще могат:

- **Да анализират правилно** международната и европейската правна рамка.
- **Да прилагат** принципа за „най-добър интерес на детето“.
- **Да провеждат разпит/изслушване**, съобразени с възрастта и степента на развитие на детето.
- **Да разпознават и предотвратяват** рисковете от повторна и вторична виктимизация на децата в процеса.
- **Да балансират ефективно** интересите на детето с правата и задълженията на родителите и останалите страни в производството.
- **Да използват актуалната съдебна практика** на ЕСПЧ, СЕС и ВКС при мотивирането на актове, засягащи деца.
- **Да координират** действията си с органите по закрила на детето и доставчиците на социални услуги.

Учебно съдържание:

МОДУЛ 1: Правна рамка

1.1. Международни правни стандарти:

- Конвенция на ООН за правата на детето (КПД): основни принципи и субективни права.

- Общи коментари на Комитета по правата на детето (по-специално Общ коментар № 12 за правото на изслушване и № 14 за най-добрия интерес).
- Стратегия и Насоки на Комитета на министрите на СЕ за правосъдие, съобразено с интересите на детето.

1.2. Европейско право:

- Харта на основните права на ЕС (чл. 24) и задължения на държавите членки.
- Регламенти (Регламент „Брюксел IIa (преработен)“) и Директиви (Директива (ЕС) 2016/800 относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство, Директива 2012/29/ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления).

1.3. Национална правна рамка:

- Конституция на РБ, Закон за закрила на детето (ЗЗДет), Семеен кодекс (СК), Граждански процесуален кодекс (ГПК).
- Наказателно-процесуален кодекс (НПК), Наказателен кодекс (НК) и Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления (ЗПФКПП).
- Закон за защита от домашното насилие (ЗЗДН).
- Закон за социалните услуги (ЗСУ).
- Закон за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН).

1.4. Относима съдебна практика:

- Практика на ЕСПЧ по чл. 6 (право на справедлив процес) и чл. 8 (право на зачитане на личния и семейния живот).
- Решения на Съда на ЕС.
- Задължителна практика на ВКС.

МОДУЛ 2: Права на детето в процеса

2.1. Принципът „Най-добър интерес на детето“:

- Същност: процесуално правило, основен правен принцип и субективно право.
- Критерии за оценка на най-добрия интерес на детето.
- Балансиране между интереса на детето, интересите на родителите/страните в процеса, обществения и медийния интерес.

2.2. Право на изслушване и участие.

2.3. Избягване на повторна и вторична виктимизация.

2.4. Право на информиране.

2.5. Право на правна помощ и процесуално представителство.

2.6. Право на личен живот.

2.7. Детско участие и развиващи се способности на детето:

- участие в процеса на вземане на решения;
- право на мнение;
- информирано участие;
- развитие на автономността според възрастта и др.

МОДУЛ 3: Комуникация с дете в правни процедури

3.1. Възрастова психология и детско развитие:

- Когнитивни и емоционални особености на различните възрастови групи (предучилищна, начална, юношеска).
- Концепциите за време, пространство и причинно-следствени връзки при децата.

3.2. Вербална и невербална комуникация:

- Подход при използване на адаптиран, разбираем език (избягване на сложна правна терминология).
- Разпознаване на признаци на стрес, уплаха, тревожност или сугестия (внушение) от страна на възрастни.

3.3. Специални случаи:

- Комуникация с деца с увреждания.
- Комуникация с деца, преживели травма или жертви на насилие.
- Комуникация с деца в конфликт на лоялност.
- Комуникация с деца от различни културни и езикови общности.

МОДУЛ 4: Разпит и изслушване на дете

4.1. Подготовка на разпит/изслушване и адаптирана среда:

- Използване на адаптирана среда и специализирано оборудване.
- Роли и взаимодействие между магистрата, органа на разследването, органа по закрила на детето и детския психолог.
- Избор на време за провеждане на разпита/изслушването.
- Участници и присъствие на обвиняем.

4.2. Техника на водене на разпита:

- Видове въпроси: Отворени vs. затворени/навеждащи въпроси.
- Фази на разпита: Настройване (изграждане на доверие), свободно изложение, уточняващи въпроси, приключване. Протоколът на Националния институт за детско здраве и човешко развитие за интервюиране на деца, пострадали от престъпление (NICHD протокол) и Протокол за разпит на деца, извършители на престъпление.

4.3. Фиксиране и оценка на доказателствата:

- Видео и аудио запис на разпита като доказателствено средство с цел избягване на повторни разпити.

- Оценка на достоверността на детските показания/изявления.

МОДУЛ 5: Междуинституционално и междупрофесионално взаимодействие

5.1. Междуинституционално взаимодействие със системата за закрила на детето.

5.2. Социални услуги за деца. Възможности за ползване при участие на дете в правни процедури.

5.2. Интегриран подход при междуинституционално взаимодействие, модел "Всичко под един покрив"/Барнахуз модел/Зона Закрила.

Методи на обучение: активни методи на обучение: презентации, дискусии, работа в малки групи, работа по казус, видео материали, самостоятелна работа и пр.

Ресурси: NICHD протокол за разпит на деца, пострадали от престъпление и свидетели; Протокол за разпит на деца, извършители на престъпление; Нели Петрова-Димитрова, Изслушване на дете, сп. Общество и право, 2021 кн.9; УНИЦЕФ България Видео "Разпит в синя стая", Видео "Зона Закрила"; Пушкарова, И., Пампоров, А. Темида вижда детето. Изд. на Асоциацията на прокурорите в България (АПБ) и Фондация „Риск от престъпност" (ФРП), 2024 г.; Пушкарова, И., Гитева, Д., Кирилов, Г., Берова, В., Манев, Д. Детска пътека: Ръководство за професионалисти в контакт с деца в риск, пострадали, свидетели или извършители на престъпление. Асоциация на прокурорите в България, 2023 г.; Пушкарова, И. Стандарти за правораздаване по отношение на непълнолетни извършители на престъпления съгласно Директива (ЕС) 2016/800. сп. „Български закон и практика"; УНИЦЕФ България: Ръководство за провеждане на разпит в щадяща среда („Синя стая"). Методически насоки за съдии, прокурори и разследващи полицаи; ИСДП / УНИЦЕФ България: Приятелско към детето правосъдие – къде сме? Обзорен доклад и аналитичен наръчник, 2026 г.; Обучителни подкасти НИП „Разпит на дете-жертва при спазване на стандартите за щадящо правосъдие" и „Родителските конфликти и правата на детето", 2025 г. и др.

Продължителност на обучението: минимум 12 часа.

Форма на обучението: присъствена, хибридна, онлайн, самообучителен ресурс и др.

Профил на преподавателя: магистрати, академични преподаватели, психолози и др.

Права в наказателния процес на непълнолетните заподозрени, обвиняеми и подсъдими по смисъла на Директива (ЕС) 2016/800

Целева група: наказателни съдии, прокурори, следователи, съдебни заседатели.

Компетентности: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 от компетентностната рамка.

Ниво: основно.

Цел на обучението: Да задълбочи и актуализира професионалната компетентност относно специалните правила и процесуални гаранции на непълнолетни заподозрени или обвиняеми в наказателното производство в съответствие с националната правна уредба, Директива (ЕС) 2016/800 и относимите европейски и международни стандарти за правата на детето.

След завършване на курса участниците ще могат да:

- **Прилагат точно** изискванията на Директива (ЕС) 2016/800 относно процесуалните гаранции за деца, заподозрени или обвиняеми в наказателния процес.
- **Гарантират** допълнителните права на непълнолетния от първия контакт с органите на досъдебното производство и провеждат наказателното производство по начин, съобразен с възрастта и зрелостта на детето.
- **Преценяват** "най-добрия интерес на детето" и правото на детето на изслушване/ детско участие.
- **Назначават и оценяват** индивидуална оценка - личностна характеристика и социален доклад (социална среда, степен на зрялост, психическо състояние, фактори за уязвимост и др.) за целите на производството и **използват** законовите възможности за нейното най-ранно изготвяне.
- **Извършват** процесуално-следствени действия с непълнолетни заподозрени или обвиняеми при съблюдаване на процесуалните гаранции за правата на непълнолетните.
- **Извършват преценка на годността** на извършените процесуално-следствени действия.

Споразумение с Детския фонд на ООН (УНИЦЕФ) рег.№ GA/BULA/2025/08 от 30.10.2025 г. за финансиране изпълнението на проект „Стандарти за обучение за осигуряване на правосъдие, адаптирано към правата и потребностите на децата"

- **Адаптират разпита** на непълнолетния към неговата възраст и зрялост, използвайки специализирани техники и адаптирана среда.

- **Извършват преценка за необходимост и пропорционалност** при определяне на мерки за неотклонение, като съобразяват стриктните ограничения за задържане под стража на непълнолетни (чл. 386 от НПК).

- **Сътрудничат ефективно** с педагози, психолози, ДСП, доставчици на социални услуги и Местните комисии (МКБППМН) по време на досъдебната и съдебната фаза.

- **Прилагат приоритетно алтернативи на наказателното преследване** (отклоняване) и възпитателни мерки по чл. 61 от НК и ЗБППМН и разпознават възможностите за прилагане на ресторативен подход при изпълнение на тези мерки, по чл. 13, т. 1, т. 2, т. 4, т. 9 от ЗБППМН.

- **Индивидуализират наказанието** чрез прецизно прилагане на правилата за редукция по чл. 63 от НК, с фокус върху ресоциализацията.

- **Гарантират правото на личен живот** на непълнолетния чрез правилно управление на публичността на процеса (закрити врати) и медийното присъствие.

Учебно съдържание:

МОДУЛ 1: Международни, европейски и национални стандарти за младежко правосъдие

1.1. Глобални стандарти и насоки

- Минимални стандартни правила на ООН за администриране на правосъдието за непълнолетни (**Пекински правила**).

- Правила на ООН за защита на непълнолетните, лишени от свобода (**Хавански правила**).

- Конвенция на ООН за правата на детето: фокус върху чл. 37 (лишаване от свобода като крайна мярка) и чл. 40 (хуманно отношение) и относимите Общи коментари на Комитета по правата на детето към ООН (в т.ч. Общ коментар № 12 (2009): Право на детето на изслушване, Общ коментар № 8 (2006): Право на детето на закрила от телесно наказание и други жестоки или унизителни форми на наказание (член 19; член 28, параграф 2; и член 37, наред с други), Общ коментар № 14 (2013): Най-

добрия интерес на детето – първостепенно съображение, Общ коментар № 24 (2019 г.): относно правата на децата в системата за правосъдие за деца).

1.2. Правна рамка на Европейския съюз и Съвета на Европа

- **Директива (ЕС) 2016/800** относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство.
- Стратегия и Насоки на Комитета на министрите на СЕ за правосъдие, съобразено с интересите на детето.

1.3. Национална правна рамка

- Конституция на РБ, Закон за закрила на детето (ЗЗДет), Семеен кодекс (СК), Граждански процесуален кодекс (ГПК).
- Наказателно-процесуален кодекс (НПК), Наказателен кодекс (НК) и Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления (ЗПФКПП).
- Закон за защита от домашното насилие (ЗЗДН).
- Закон за социалните услуги.
- Закон за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (ЗБППМН).

1.4. Относима съдебна практика

- Практика на ЕСПЧ по чл. 3, чл. 6, чл. 8 при непълнолетни заподозрени и обвиняеми.
- Решения на Съда на ЕС.
- Задължителна практика на ВКС.

МОДУЛ 2: Особености на съдебното и досъдебното производство

2.1. Права на непълнолетните заподозрени и обвиняеми. Особени правила за непълнолетни в НПК.

- Необходимост и пропорционалност на мерките за неотклонение и процесуална принуда спрямо непълнолетни. Ограничения при задържането под стража (чл. 386 от НПК) и специфики на мерките за неотклонение.
- Задължително участие на защитник (адвокат) от момента, в който се конституира фигурата на непълнолетния заподозрян.
- Състав на съда с оглед на специализация на съдиите и съдебните заседатели, както и численост (съдия и двама съдебни заседатели и в случаите на престъпления, които не са тежки), квалификация на разследващите органи и прокурор.
- Право на запазване на личния живот на детето и разглеждане на делото при закрити врати.
- Право на присъствие и право на изразяване на мнение пред съда.
- Право на придружаване и др.

2.2. Индивидуална оценка на непълнолетния (чл. 7 от Директива 2016/800)

- Детското поведение в конфликт със закона - същност, проявление, развитие.
- Понятията индивидуална оценка, личностна характеристика, социален доклад, характеристични данни, съдебна експертиза и как се съотнасят помежду си.
- Обхват на индивидуалната оценка: личността и степента на зрелост на детето, на неговата икономическа, социална и семейна среда, белези за уязвимост, специалните потребности от гледна точка на закрила, образование, обучение и социална интеграция, дали и в каква степен се нуждаят от специални мерки по време на наказателното производство, доколко е подходящо налагането на конкретно наказание или мярка.
- Координация между разследващия орган/прокурора и Местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН).
- Използване на експерти при изготвяне на профила на извършителя. Интегриран подход.
- Своевременно изготвяне на индивидуалната оценка.

2.3. Разглеждане на делата в кратки срокове - чл. 22, ал. 3 НПК – значение.

2.4. Права на непълнолетните при извършване на действия по разследването - очна ставка, освидетелстване, претърсване и изземване, следствен експеримент, обиск (с оглед измененията в НПК, ДВ брой 59 от 2026 г.), изземване на сравнителни образци, баланс между нуждите на разследването и правото на личен живот и лична кореспонденция (чл. 8 от ЕКПЧ) при изземване на лични вещи и дигитални устройства, ползвани от деца. Разграничение между изземване на устройства и достъпване на съдържанието им и дигитална кореспонденция.

2.5. Принудително довеждане (чл. 71 НПК) на непълнолетни. Съобразяване с образователния процес и ограничения при призоваване и довеждане през или от учебни заведения.

2.6. Задържане на непълнолетни по реда на ЗМВР. Права на непълнолетния и задължение за информиране на носителя на родителската отговорност.

2.7. Временни мерки за закрила и спешно извеждане.

2.8. Уязвими групи деца, заподозрени или обвиняеми в извършването на престъпления (в т.ч. деца с увреждания, с психични потребности, със зависимости, деца мигранти и непридружени деца, деца жертви на трафик или в алтернативна грижа).

МОДУЛ 3: Комуникация с непълнолетни лица в наказателното производство:

3.1. Възрастова психология и детско развитие:

- Когнитивни и емоционални особености на различните възрастови групи (предучилищна, начална, юношеска).
- Внимателно отчитане на концепциите за време, пространство и причинно-следствени връзки при децата.

3.2. Вербална и невербална комуникация:

- Подход за използване на адаптиран, разбираем език и избягване на сложна правна терминология).
- Разпознаване на признаци на стрес, уплаха, тревожност или сугестия (внушение) от страна на възрастни.

3.3. Специални случаи:

- Комуникация с деца с увреждания, деца, преживели травма или жертви на насилие.
- Комуникация с деца, невладеещи български език и др.

МОДУЛ 4: Специфики при разпита на непълнолетния заподозрян или обвиняем

4.1. Психологически особености на непълнолетните (внушаемост, съпротива, защитни механизми).

4.2. Протокол за разпит на деца в конфликт със закона

- Подготовка на разпита и създаване на незаплашителна среда - роли и взаимодействие между магистрат, органа на разследването, орган по закрила на детето и детски психолог, избор на време за провеждане на разпита, участници.
- Въвеждаща и същинска фаза на разпита - разясняване на правата на достъпен език, рапорт, свободно изложение, видове въпроси, контрол над натиска и емоциите, проверка на мотивите и разбирането, изготвяне на видеозапис, почивки.
- Преглед на показанията и деескалация.

4.3. Фиксиране и оценка на доказателствата:

- Видео и аудио запис на разпита като доказателствено средство с цел избягване на повторни разпити.
- Оценка на достоверността на детските показания/изявления.

4.4. Особености на разпита в съдебната фаза.

МОДУЛ 5: Деца, заподозрени или обвиняеми в извършването на престъпления и дигитална среда

5.1. Онлайн насилие.

5.2. Сексуална експлоатация онлайн.

5.3. Grooming.

5.4. Цифрови доказателства.

5.5. Защита на лични данни.

МОДУЛ 6: Материалноправен статут на непълнолетните

6.1. Наказателна отговорност на непълнолетните

- Възрастови граници с оглед степента на зрелост.
- Предпоставки за носене на наказателна отговорност.

6.2. Особености на наказанията по Наказателния кодекс (НК)

- Цели на наказанието.
- Видове наказания, които се налагат на непълнолетните.
- Намаляване на наказанията за непълнолетни (чл. 63 от НК).
- Замяна на наказанието лишаване от свобода с възпитателни мерки и използване на индивидуалната оценка/характеристика на личностните особености.
- Прилагане на условно осъждане и предсрочно освобождаване и използване на индивидуалната оценка/характеристика на личностните особености.
- Пробацията по отношение на непълнолетни.
- Обществеото порицание, налагано на непълнолетни, и съответствието му с правото на личен живот на непълнолетните.
- Приложение на института по чл. 78а НК по отношение на непълнолетните.

6.3. Отклоняване от наказателното преследване

- Прекратяване на наказателното производство от прокурора с налагане на възпитателни мерки (чл. 61 от НК). Използване на индивидуалната оценка/характеристика на личностните особености.
- Прекратяване на наказателното производство от съда с налагане на възпитателни мерки.
- Възстановително правосъдие (Restorative Justice): медиация между непълнолетния извършител и пострадалото лице, семейни групови конференции (Family Group

Conferences), възстановителни срещи и други възстановителни практики; международен и национален опит, възможности за ефективно приложение.

6.4. Особености при уредбата на други институти - давност, реабилитация и др.

Методи на обучение: активни методи на обучение: презентации, дискусии, работа в малки групи, работа по казус, видео материали, самостоятелна работа и др.

Ресурси: Петрова-Димитрова, Н.; Петров, А. Възможности на ресторативния подход при работа с деца, извършители на противообществени прояви или престъпления, ИСДП, 2026 г. Видео материали за информиране (ИСДП); Пушкарова, И. Стандарти за правораздаване по отношение на непълнолетни извършители на престъпления съгласно Директива (ЕС) 2016/800. сп. „Български закон и практика“; Обучителен подкаст НИП „Щадящо правосъдие за зависими непълнолетни правонарушители”, 2025 г. и др.

Продължителност на обучението: минимум 12 часа.

Форма на обучението: присъствена, хибридна, онлайн, самообучителен ресурс и др.

Профил на преподавателя: магистрати, академични преподаватели, психолози, педагози и др.

Производства по ЗБППМН, УБДХ и ЗООРПСМ с участие на непълнолетни

Целева група: наказателни съдии и прокурори, разглеждащи дела по ЗБППМН, УБДХ и ЗООРПСМ.

Ниво: специализирано.

Компетентности: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 от компетентностната рамка.

Цел на обучението: Да се надгради професионалната компетентност на магистратите при разглеждане на дела по ЗБППМН, УБДХ и ЗООРПСМ.

След завършване на обучението участниците ще могат да:

- Прилагат националната правна уредба в съответствие с международните стандарти.
- Осигуряват гаранции за спазване правата на непълнолетните лица.
- Да определят законосъобразно адекватни възпитателни мерки съобразно личностните особености на непълнолетния.

Учебно съдържание:

МОДУЛ 1: Закон за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните

1.1. Предмет, дефиниция за противообществена проява (чл. 49а, т. 1 ДР на ЗБППМН), органи (МКБППМН, ДПС), субекти, ВУИ и СПИ.

1.2. Възпитателни мерки. Видове.

1.3. Производства по налагане на мерките от МКБППМН.

1.4. Производства пред съд:

1.4.1 Производство по чл. 24 ЗБППМН;

1.4.2. Производство по чл. 24а ЗБППМН и чл. 24б ЗБППМН (пред ОС);

1.4.3. Прекратяване на настаняването във ВУИ и СПИ – чл. 31 ЗБППМН.

1.5. Мерки, налагани на родителите – чл. 15 ЗБППМН.

1.6. Правомощие на прокурора по чл. 37 ЗБППМН.

1.7. Решения на ЕСПЧ във връзка със ЗБППМН.

МОДУЛ 2: Производства по УБДХ и ЗООРПСМ с участие на непълнолетен

2.1. Възможност за изпращане на преписката на МКБППМН за налагане на възпитателни мерки.

2.2. Предсъдебна фаза.

2.3. Съдебно производство - участници; участие на родителите; участие на защитник.

2.4. Видове наказания, налагани на непълнолетните.

Методи на обучение: активни методи на обучение: презентации, дискусии, работа в малки групи, работа по казус, самостоятелна работа.

Ресурси: Петрова-Димитрова, Н., Петров, А., Възможности на ресторативния подход при работа с деца, извършители на противообществени прояви или престъпления, Институт по социални дейности и практики (ИСДП), 2026 г.; Боян Станков, Малолетни, непълнолетни: Противообществени прояви, престъпления, отговорност, 2008 и др.

Продължителност на обучението: минимум 6 часа.

Форма на обучението: присъствена, хибридна, онлайн, самообучителен ресурс и др.

Профил на преподавателя: магистрати, академични преподаватели, психолози, педагози и др.

Възстановително правосъдие и отклоняване от наказателно преследване при деца в конфликт със закона

Целева група: наказателни съдии, прокурори и следователи.

Ниво: специализирано.

Компетентности: съгласно компетентностната рамка към Стандартите за обучение за работа с деца на НИП.

Цел на обучението: Да задълбочи професионалните знания и компетентности на участниците относно възможностите за отклоняване от наказателно преследване при деца в конфликт със закона, с основен акцент върху възстановителното правосъдие като един от приложимите подходи.

Обучението разглежда принципите, моделите и условията за прилагане на възстановителни процеси и предлага критичен анализ на съществуващите институционални подходи, техните цели, ограничения и възможности за развитие в българския контекст.

След завършване на курса участниците ще могат да:

- Разпознават международните стандарти за отклоняване от наказателно преследване и възстановително правосъдие.
- Разграничават наказателната, възпитателната, защитната и възстановителната логика в институционалната реакция.
- Познават принципите, моделите и гаранциите за прилагане на възстановителни процеси.
- Анализират потребностите и правата на засегнатите страни, включително на пострадалите.
- Оценяват възможностите, ограниченията и условията за прилагане на възстановителни подходи в конкретни случаи.

Учебно съдържание:

МОДУЛ 1: Международни стандарти

- Конвенция на ООН за правата на детето, Общ коментар № 24 и Пекински правила.
- Насоки на Съвета на Европа за правосъдие, съобразено с интересите на детето.
- Основни принципи на ООН за възстановително правосъдие (2002) и Препоръка CM/Rec(2018)8 на Съвета на Европа.

- Директива 2012/29/ЕС – права на пострадалите и гаранции при възстановителни процеси.

МОДУЛ 2: Отклоняване от наказателно преследване – нормативна рамка и критичен анализ

- Отклоняване от наказателно преследване – цели, принципи и правна рамка (чл. 61 НК, правомощия на прокурора и съда, индивидуална оценка).
- Наказателна, възпитателна, защитна и възстановителна логика – различия и взаимодействие.
- Критичен анализ на българската нормативна и институционална рамка: цели и механизми, разбиране за отговорността, участие на детето и пострадалия, възможности за възстановяване на вредите.

МОДУЛ 3: Възстановително правосъдие – принципи, модели и гаранции

- Концепция и основни принципи на възстановителното правосъдие. Вреди, потребности, участие и отговорност.
- Основни модели: медиация между пострадал и извършител, фамилни групови конференции, възстановителни конференции, кръгове и други практики.
- Участници във възстановителните процеси – права и потребности на пострадалите, участие на детето, семейството и общността.
- Условия и гаранции за прилагане: доброволност, информирано съгласие, подготовка, безопасност, поверителност и предотвратяване на вторична виктимизация.
- Пригодност на случаите и ограничения при прилагането на възстановителни процеси.

МОДУЛ 4: Практически модели и възможности за приложение

- Български опит и възможности за приложение на възстановителното правосъдие в контекста на отклоняването от наказателно преследване.
- Европейски модели и практики. Механизми за насочване към възстановителни услуги.
- Междуинституционално взаимодействие и условия за прилагане.
- Работа по случаи и симулации за оценка на приложимостта на възстановителни процеси, необходимите гаранции и ограничения.

Методи на обучение:

Интерактивни презентации, дискусии, сравнителен анализ на нормативни и институционални подходи, работа в малки групи, практически казуси и симулации на професионално вземане на решения.

Ресурси:

Подбрани български и европейски изследвания и практически ръководства.

Продължителност на обучението: 8 учебни часа.

Форма на обучението: Присъствена или хибридна.

Профил на преподавателя: Магистрати, академични преподаватели, психолози, психотерапевти и др.

Права на деца, пострадали от престъпления. Разпит на деца - пострадали и деца - свидетели

Целева група: съдии, разглеждащи наказателни дела, прокурори, следователи.

Ниво: специализирано.

Компетентности: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 от компетентностната рамка.

Цел на обучението: Да се надгради професионалната компетентност на органите на съдебното и досъдебното производство за прилагане на специфичните процесуални гаранции, които осигуряват справедливост, хуманност и щадящ/адаптиран подход при разпита на непълнолетни пострадали от престъпления или свидетели, както и за гарантиране ефективното упражняване правата на пострадали – малолетни или непълнолетни.

След завършване на курса участниците ще могат да:

- Прилагат европейските и националните стандарти за закрила на пострадали деца (Директива 2012/29/ЕС, НПК, ЗПФКПП, ЗЗДет).
- Назначават и ползват индивидуална оценка на специфичните нужди от закрила (чл. 7а и сл. от ЗПФКПП).
- Осигуряват своевременно процесуално представителство (особен представител) и допускане на доверено лице.
- Организират и провеждат щадящ разпит в „Синя стая“ с минимален брой повторения и ползване на аудио-видео запис като доказателство.
- Балансират правомерно гарантирането на щадящи процедури за детето с правата на защита на обвиняемия/подсъдимия.

Учебно съдържание:

МОДУЛ 1: Правна рамка

- Конвенция на ООН за правата на детето (КПД): основни принципи и субективни права;
- Директива 2012/29/ЕС;

- Общи коментари на Комитета по правата на детето (по-специално Общ коментар № 12 за правото на изслушване и № 14 за най-добрия интерес);
- Стратегия и Насоки на Комитета на министрите на СЕ за правосъдие, съобразено с интересите на детето;
- Наказателно-процесуален кодекс;
- Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления;
- Закон за закрила на детето;
- Закон за социалните услуги.

МОДУЛ 2: Права на малолетните/непълнолетните пострадали и гаранции за упражняването им в наказателния процес

- Разясняване на правата в най-ранен момент на достъпен и разбираем за детето език.
- Ограничаване на повторна и вторична виктимизация.
- Междуинституционално взаимодействие.
- Индивидуална оценка - чл. 7а и сл. ЗПФКПП.
- Преценка за назначаване на особен представител.
- Право на детето да бъде придружавано от доверено лице.

МОДУЛ 3: Разпит на непълнолетен/малолетен пострадал или свидетел

3.1. NICHD протокол за провеждане на разпит/изслушване на деца, пострадали от престъпление или свидетели

- Подготовка на разпита - използване на щадяща среда (напр. „Синя стая“) и специализирано оборудване, роли и взаимодействие между магистрата, органа на разследването, органа по закрила на детето и детския психолог, избор на време на провеждане на разпита/изслушването и планирането му (съкращаване на времето за изчакване на детето, предотвратяване на контакт между детето и обвиняемия), преценка кои лица и с каква професионална подготовка да вземат участие при разпита (психолог, логопед), дали присъства родител и др.

- Участие на обвиняем и балансиране на правата на детето с принципа за непосредственост и правото на защита.
- Видове въпроси: отворени vs. затворени, навеждащи въпроси.
- Фази на разпита: настройване (изграждане на доверие), свободно изложение, уточняващи въпроси, приключване.
- Мерки за ограничаване броя на разпитите.

3.2. Фиксиране и оценка на доказателствата:

- Изготвяне на видео и аудио запис на разпита като доказателствено средство с цел избягване на повторни разпити.
- Оценка на достоверността на детските показания/изявления.

МОДУЛ 4: Принудителни действия спрямо деца пострадали и свидетели

4.1. Действия по разследването и изземване на биологичен материал

- Доброволно и принудително вземане на образци - ДНК, кръв, урина и др. за сравнително изследване (чл. 146 НПК) от малолетни/непълнолетни. Недопустимост на физическа сила или психически и емоционален натиск спрямо малолетни и непълнолетни.
- Фигурата на законния представител и особения представител (чл. 101 НПК): Процедура при конфликт на интереси между детето и родителя.
- Освидетелстване (чл. 158 НПК): Извършване на оглед и преглед на тялото на дете (при сексуални престъпления или упражнено физическо насилие). Преценка за необходимост на действието. Стандарти за щадящо провеждане – предварително разясняване на необходимостта от извършване на освидетелстване и начина, по който ще протече процедурата, участие на лекар, психолог, присъствие на родител или доверено лице и защита на телесния интегритет и достойнството, избиране на подходящо време, почивки.
- Баланс между нуждите на разследването и правото на личен живот и лична кореспонденция (чл. 8 от ЕКПЧ) при изземване на лични вещи и дигитални устройства, ползвани от деца. Разграничение между изземване на устройства и достъпване на съдържанието им и дигитална кореспонденция.

4.2. Принудително довеждане (чл. 71 НПК) на малолетни/непълнолетни свидетели. Съобразяване с образователния процес и ограничения при призоваване и довеждане през или от учебни заведения.

4.3. Временни мерки за закрила и спешно извеждане.

МОДУЛ 5: Деца, пострадали от престъпления и дигитална среда.

5.1. Онлайн насилие.

5.2. Сексуална експлоатация онлайн.

5.3. Grooming.

5.4. Цифрови доказателства.

5.5. Защита на лични данни.

Методи на обучение: презентации, дискусии, работа в малки групи, работа по казус, видео материали, самостоятелна работа, симулации на разпити.

Ресурси: Петрова-Димитрова, Н., Петров, А. Възможности на реститутивния подход при работа с деца, извършители на противообществени прояви или престъпления. Институт по социални дейности и практики (ИСДП), 2026 г.; Пушкарова, И., Пампоров, А. Темида вижда детето. Изд. на Асоциацията на прокурорите в България (АПБ) и Фондация „Риск от престъпност“ (ФРП), 2024 г.; Пушкарова, И., Гитева, Д., Кирилов, Г., Берова, В., Манев, Д. Детска пътека: Ръководство за професионалисти в контакт с деца в риск, пострадали, свидетели или извършители на престъпление. Асоциация на прокурорите в България, 2023 г.; Гитева, Д. Защита на правата на децата, пострадали от престъпления, според изискванията на Директива 2012/29/ЕС. сп. „Правна мисъл“; Обучителен подкаст НИП „Разпит на дете-жертва при спазване на стандартите за щадящо правосъдие”, 2025 г. и др.

Продължителност: Минимум 12 часа.

Форма на обучението: Присъствена, хибридна, онлайн, самообучителен ресурс и др.

Профил на преподавателя: Магистрати, академични преподаватели, психолози, педагози и др.

Разкриване на информация и медийно отразяване по наказателни дела с участие на дете

Целева група: съдии, прокурори, следователи, говорители на органите на съдебната власт (пресаташета).

Ниво: надграждащо.

Компетентности: 1, 2, 3, 4, 5, 7 от компетентностната рамка.

Цел на обучението: Изграждане на умения за балансиране между правото на обществеността на информация, обществения интерес, презумпцията за невиновност и защитата на личния живот и най-добрия интерес на детето (независимо дали е извършител, пострадал или свидетел) при медийно отразяване на наказателни дела.

След завършване участниците ще могат да:

1. **Прилагат** европейските стандарти за защита на презумпцията за невиновност (Директива (ЕС) 2016/343) и защитата на личните данни (GDPR) при оповестяване на информация по дела с деца.

2. **Идентифицират и предотвратяват рисковете** от медийна стигматизация, вторична виктимизация или нарушаване на анонимността на детето.

3. **Формулират** официални съобщения за медиите и провеждат брифинги съгласно етичните стандарти на магистратите.

4. **Управляват публичността** на съдебните заседания (закрити врати, ограничаване на заснемането) в съответствие със закона и висшия интерес на детето.

5. **Прилагат** правилата за анонимизация при публикуване на съдебни актове (съгласно ЗСВ и GDPR) и преценяват съвместимостта на изпълнението на наказанието „обществено порицание“ с висшия интерес на непълнолетния.

Учебно съдържание:

МОДУЛ 1: Правна рамка и принципи на оповестяване на информация

1.1. Баланс между правата на детето - личен живот, най-добър интерес на детето и презумпция за невиновност, от една страна, и свободата на получаване и

разпространяване на информация от друга (чл. 8, чл. 10 от ЕКПЧ, Директива (ЕС) 2016/343, чл. 15, ал. 6 от ЗЗДет.).

1.2. Ограничение за предоставяне на информация по чл. 198 от НПК (разгласяване на материали от разследването) и специфики, когато участник е дете.

1.3. Прилагане на GDPR и националното законодателство за защита на личните данни в правораздаването.

МОДУЛ 2: Етични стандарти и медийна комуникация

2.1. Кодекс за етично поведение на българските магистрати и правила за работа с медиите.

2.2. Защита анонимността на детето: Недопустимост на публикуване на имена, снимки, адрес, училище или други данни, водещи до пряко или косвено идентифициране на детето (като извършител или пострадал).

2.3. Взаимодействие с пресаташетата: Съвместна работа между наблюдаващия прокурор/съдията-докладчик и медийния съветник при подготвяне на медийни съобщения.

МОДУЛ 3: Управление на публичността в съдебната фаза и справяне с кризисна комуникация

3.1. Управление на съдебната зала: Закриване на съдебни заседания (чл. 263 НПК); мерки срещу заснемане и записване на малолетни/непълнолетни.

3.2. Кризисна комуникация при дела с висок обществен интерес: Подходи при медиен натиск по случаи на престъпления, извършени от или срещу деца; избягване на „правораздаване през медиите“.

МОДУЛ 4: Управление на публикуването на съдебни актове

4.1. Анонимизация и публикуване на съдебни актове, касаещи деца.

4.2. Изпълнение на наказанието “обществено порицание”, наложено на непълнолетни.

Методи на обучение: Симулации на пресконференции/брифинги, анализ на медийни публикации и съдебни казуси, дискусии.

Ресурси: Council of Europe – Guidelines on Child-Friendly Justice; Carta di Treviso; UNICEF – Principles and Guidelines for Media Reporting on Children и др.

Продължителност: Минимум 4 учебни часа.

Форма: Присъствена, онлайн, хибридна.

Профил на преподавателите: Магистрати, експерти по медийно право, пресаташета, журналисти, медийни експерти.